BUCUREŞTI, CITADELA SECULARĂ A LĂUTARILOR ROMÂNI

(Daniela Caraman Fotea, 10 septembrie 2009)

Joi 3 septembrie la Palatul Şuţu, maestrul **Viorel Cosma** şi-a lansat cea de a... 93-a carte! Oferind un parcurs nicicând abordat în complexitatea lui: viaţa boemă a capitalei vegheată de sunetele muzicii lăutăreşti, panorama Bucureştilor începând cu secolul 18: surprinsă de autor topografic, arhitectural, edilitar: de la mahalale identificate după nume de biserici, până în centru – căile de mai târziu: a Victoriei, Plevnei, Moşilor... la rândul lor personalizate prin cârciumile – „faruri de orientare stradală”, rai al lăutarilor, cafenelele. Zăbovesc asupra câtorva pentru nostimada şi fantezia firmelor: „Leul şi cârnatul” – produsul culinar costa un leu! „La salamul de aur”!, „Trei chiftele”!, „Trei ochi sub plapumă!” – numită aşa deoarece soţia patronului era... chioară...! Fiecare local având lăutarii apoi flaşnetarii săi, care nu se sfiau să se inspire din ariile clasice – „Traviata” de pildă ori din refrenele Teatrelor de revistă. Un Bucureşti „cu tentă pronunţat balcanică în secolele 18-19, apoi vădit occidentală în 20-21; foarte cronicat muzical prin – aflăm de la autor – cele peste 8000 de articole ale lui Claymoor – Mihai Văcărescu, din spiţa lui Ienăchiţă, ale altor condeieri ai timpurilor – Ulysse de Marsillac, Grigore Ventura şi alţii. Impresionantă documentare! Totodată subtil artificiu prin care este întărită veridicitatea prezentărilor, a „portretelor umane” ciudate, inedite, ieşite din tipare, ce vor urma: formaţiile de lăutari, bande ori „tacâmuri” cum îşi spuneau ei.

Existenţa lor, de loc aleatoare, este explicată prin relaţia cu sărbătorile şi datele calendaristice – datinile care obligau prezenţa muzicii. Avem astfel referiri şi la bogăţia culturii de ceremonial în România pe parcursul a trei secole!

Permanentul balans între idilic, picant şi informaţie punctual muzicologică este unul dintre atu-urile cărţii care, astfel, atrage un public diversificat, de la amatorii de întâmplări cu haz, istorioare de culise, la cercetător.

Sunt prezentate repertoriile de nunţi, botezuri şi înmormântări cu lăutari: traseul „cântecului de lume”, de la Anton Pann; aportul lăutarilor în mediile elevate: zaiafeturi domneşti şi boiereşti, recepţii şi baluri mascate. În speţă, un tablou sugestiv şi colorat al evoluţiei vieţii şi genurilor muzicale în secolele 19 şi 20, cu accent pe atmosfera aparte a Micului Paris.

Viorel Cosma vine să corecteze erorile lexicografilor care despart cârciuma şi birtul de muzică, prezentându-le pe cele notorii, cu lux de amănunte: preţuri, meniuri, în contextul prestaţiei lăutarilor. Apelează şi la mărturii ale literaţilor, poeţilor, pictorilor despre personajele cu celebritate ale breslei: Sava Pădureanu, Alecu Nicolescu, Cristache Ciolac, generaţiile Dinicu, Ochialbi, Fănică Luca, Buică ş.a., relaţia lor consecventă cu compozitorimea - de la Ioan Căianu, Caudella la Flechtenmacher, Wiest, Jora, Enescu.

Pentru prima oară, cred, este relevată conexiunea complexă a lui George Enescu cu acest mediu: marginalizată, chiar interzisă la tipărire şi comentariu în regimul totalitar. Pe Ciolac, Enescu îl numea „colaborator”; a notat 43 de melodii transcrise de la muzicant – se prezintă în volum lista de titluri. Cu ţambalistul Lică Ştefănescu apărea la 1900 pe acelaşi afiş, în concert la Paris (autorul subliniază efectele de ţambal ale pianului în Sonata nr.3, op.25).

Nu sunt uitate trimiterile la opusuri ale compozitorilor străini: Ziehrer ori Bernhard Romberg, Liszt, în care se simt influenţele repertoriului lăutăresc ajuns în varii situaţii la acei creatori. Nu este omisă nici prezenţa lăutarilor virtuozi la marile expoziţii internaţionale, „ambalată” la rândul ei în istorii pitoreşti.

Un capitol extins este dedicat definirii manelei ca specie muzicală profilată, formă, ritmică, intervalică, detaşată de kitsch-ul actual. Totul argumentat profesional şi cu trimitere la documente.

Exponenţii autentici ai cântecului de lume lăutăresc - Gabi Luncă, Romica Puceanu, Dona Siminică, Fărâmiţă Lambru nu sunt prezenţi; poate într-o adendda la ediţie.

Ineditul acestei lucrări-document este completat prin anexe privind numele restaurantelor de epocă, al cinematografelor cu program artistic şi orchestre de lăutari.

Cartea surclasează convenienţe, tabu-uri, idei preconcepute. Sub condeiul erudit al maestrului **Viorel Cosma** s-a născut un pasionant film de epocă asupra acestei culturi – păgubos ignorată până în prezent – exceptându-i pe autor şi pe Mircea Bunea. Un gen muzical cu rădăcină în spiritualitatea naţională – vrem nu vrem, şi-a dobândit istoria. Alături de folclor ea se integrează patrimoniului muzical şi constituie o contrapondere la miile de CD-uri maneliste, falimentare valoric, lăsate posterităţii de vremurile noastre.

Conchid, în spiritul, atmosfera lucrării: maestrului **Viorel Cosma** şi demersului domniei sale, fabulos documentat, i se cuvin. .. TEMENELE! Asemeni şi **Editurii Speteanu**.